

Hlas Ukrajinců: Integrace uprchlíků na trhu práce a v bydlení

/ Data z 20. 2. – 2. 3. 2023

Martina Kavanová, Lucie Marková, Daniel Prokop

5. 4. 2023

Sociologický ústav
Akademie věd ČR

unicef
pro každé dítě

PAQ
RESEARCH

Obsah reportu

Téma	Strana
<u>Práce</u>	6
<u>Bydlení</u>	15
<u>Příjmy a chudoba</u>	21
<u>Znalost češtiny</u>	30
<u>Duševní pohoda</u>	36

O projektu

Hlas Ukrajinců

Výzkum a jeho účel

V dokumentu naleznete zjištění z páté vlny reprezentativního longitudinálního výzkumu ukrajinských uprchlíků v ČR, která se zabývala otázkami vzdělávání, bydlení, práce, příjmů, znalosti češtiny. Tento report popisuje aktuální situaci a dlouhodobý vývoj v pracovní aktivitě, bydlení, příjmech a znalosti češtiny uprchlíků v Česku.

Realizátoři a partneři

Výzkum realizuje PAQ Research, z.ú. (obsah a zpracování výstupů) ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i. (sběr dat). Výsledky výzkumu publikujeme v rámci série Hlas Ukrajinců, podpořené UNICEF ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.

Vzorek a reprezentativita

Výzkum vychází z rozhovorů s N=1321 domácnostmi uprchlíků z Ukrajiny, ve kterých žije celkem N=3802 uprchlíků. Dotazování probíhalo **od 20. 2. do 2. 3. 2023**. Analýza pracovní aktivity z konce roku je založená pouze na dospělých, kteří byli před odjezdem na Ukrajině ekonomicky aktivní (N=1021). Nejsou do ní tedy zahrnutí pracující mladiství (pod 18) a ti, kdo byli na Ukrajině studenti, na rodičovské nebo důchodci.

Výzkum reprezentuje postoje a zkušenosti lidí z Ukrajiny, kteří do Česka přišli od února do listopadu 2022 a stále v Česku zůstávají. Vzorek je reprezentativní z hlediska i) kraje bydliště v rámci České republiky, ii) vzdělání, iii) měsíce příjezdu domácnosti do ČR, iv) kombinace věku a pohlaví jednotlivých členů domácnosti v rámci krajů.

Reprezentativita je zajištěna kombinací náhodného stratifikovaného výběru (oslovení náhodně vybraných kontaktů v rámci mikroregionů ČR) a následným vážením dat, aby

struktura výběrového souboru odpovídala statistikám z dat Ministerstva vnitra ČR (CIS). Přesto má vzorek limitace, především může nereprezentovat uprchlíky, kteří nežádali o humanitární dávku, ty, kteří přicestovali od prosince 2022, nebo mladistvé bez dospělého doprovodu.

Statistická odchylka pro celý vzorek (N≈3800) je ±1,5 p. b. pro výroky s četností 50 % a ±0,7 p. b. pro výroky s četností 5 %. Pro částečný vzorek N≈800 je to ±3,5 p. b. pro četnost 50 % a ±1,5 p. b. pro četnost 5 %. Součet výroků v grafech nemusí vždy odpovídat 100 % z důvodu zaokrouhlení jednotlivých výroků na jednotky procent.

Sběr dat

Výzkum probíhá online dotazováním na panelu uprchlíků z Ukrajiny, který provozuje Sociologický ústav AV ČR. Panel vznikl ve spolupráci SOÚ AV ČR a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, které během dvou censů pracovní aktivity žadatelů o Humanitární dávku oslovilo domácnosti uprchlíků s možností participovat ve výzkumech SOÚ AV ČR (první vlna proběhla v červnu, druhá v listopadu 2022). Účast ve výzkumech je anonymní a honorovaná (s možností převodu odměn na charitu), identita respondentů byla během rekrutace panelu ověřována telefonicky.

Dosud proběhlo 5 vln výzkumu, a to:

1. v červnu/červenci 2022 (bydlení, čeština),
2. v srpnu 2022 (práce, příjmy, čeština),
3. v září 2022 (zdraví),
4. v listopadu/prosinci 2022 (vzdělávání, práce, bydlení, příjmy, čeština)
5. v únoru/březnu 2023 (vzdělávání, práce, bydlení, příjmy, čeština)

V této zprávě srovnáváme výsledky páté vlny s výsledky z předešlých vln, vždy podle tématu.

Hlavní zjištění výzkumu

Aktuální stav integrace ukrajinských uprchlíků

Práci mělo od prosince doted 61 % uprchlíků, část nestabilní

Celkově nyní v Česku pracuje 56 % z ekonomicky aktivní populace uprchlíků. Zaměstnanost roste stabilně mezi nově příchozími; u uprchlíků, kteří přijeli na jaře 2022, se však drží už několik měsíců kolem 60 %. Většina pracujících uprchlíků má stálé práce, 15 % fluktuuje, především ti, kdo kombinují práci v ČR a na Ukrajině. 61 % ekonomicky aktivních uprchlíků pracovalo buď v prosinci 2022, nebo v březnu 2023. Třetina z těch, kdo pracovali v minulém období, práci změnilo, nebo o ni přišli.

Kvalifikace jsou stále nevyužívány. Klíčem je znalost jazyka

Největším rozdílem mezi pracujícími a nepracujícími je znalost češtiny, roli hraje i to, zda uprchlík plánuje návrat na Ukrajinu a možnost školky pro dítě. Ačkoliv jsou v ČR nyní především uprchlíci se střední a vyšší kvalifikací, svůj potenciál zde často nevyužívají – polovina uprchlíků pracujících v ČR vykonává manuální a pomocné práce. Asi dvě třetiny pracují pod svou kvalifikací, častěji ženy, starší lidé a ti, kteří neovládají češtinu.

V nájmu bydlí 40 % uprchlíků. Přesun z ubytoven do bytového bydlení se ale zastavil

Podíl uprchlíků v nájemním bydlení od června 2022 roste v průměru o 2 procentní body za měsíc. Do nájmu se přesouvají lidé z ubytoven i ze společného bydlení poskytnutého solidárními domácnostmi. Stále ale 23 % uprchlíků bydlí v ubytovnách a hotelích. Z nebytového bydlení se dostalo jen minimum z uprchlíků, kteří v něm žili na konci roku 2022. Šance na nájemní bydlení je vyšší u těch, kteří mají v domácnosti příjem z práce, u dříve příchozích do ČR a uprchlíků v Praze. Momentálně 41 % uprchlíků platí za své ubytování a dalších 15 % přispívá (zvýšení o několik procentních bodů od konce roku 2022).

Dvě třetiny uprchlíků pod hranicí příjmové chudoby

Dvě třetiny uprchlíků žijí po započtení podpory v bydlení pod hranicí příjmové chudoby (pod 60 % mediánového příjmu). Mezi Čechy je to při stejné hranici okolo 10 %. Pokud bychom nepočítali humanitární dávky ani bydlení zdarma, ocitlo by se pod hranicí chudoby 80 %.

Materiální deprivaci trpí přibližně tři čtvrtiny uprchlíků. Tímto typem chudoby přitom trpí jen asi 5 % Čechů. Přes 80 % uprchlíků si například nemůže dovolit nenadálý výdaj ve výši 13 600 Kč, zatímco u Čechů je to 18 %. Nejhuře jsou z typů domácnosti zasazení uprchlíci, kteří jsou zde sami s dětmi („samoživitelky“).

Omezené úspory a pokračující význam státní pomoci

Většina uprchlíků je velmi závislá na stávajících příjmech (má omezené úspory), 77 % z nich by úspory vydržely maximálně jeden měsíc. Ukrajinské dávky nebo nějakou finanční pomoc z Ukrajiny dostává domácnost 29 % uprchlíků, tvoří u nich ale jen malou část příjmů.

Humanitární dávky (HUD) tvoří součást příjmů domácnosti u 65 % uprchlíků. Největší relativní částky HUD na jednotlivce (spotřební jednotku) připadají uprchlíkům v početných domácnostech s dětmi. Životní úroveň řady rodin je na HUD závislá mj. právě kvůli nízké pracovní aktivitě a práci v nekvalifikovaných profesích.

Třetina dospělých uprchlíků se dobře domluví česky, hrozí ale stagnace

Třetina (34 %) dospělých uprchlíků se česky domluví v běžných situacích, v létě to bylo jen 20 %. V posledních měsících už ale znalosti nerostou ve skupině, která je v Česku od jara 2022; rostou jen u nově příchozích. To naznačuje, že jazyková vybavenost uprchlíků může začít stagnovat. Dlouhodobě neroste účast na kurzech češtiny. Těch se účastní v nějaké formě 31 % uprchlíků. Bariérami jsou finance a nedostatek času kvůli práci.

Duševní pohoda uprchlíků je velmi nízká

Wellbeing, měřen metodikou WHO, ukazuje, že duševní zdraví ukrajinských uprchlíků v Česku na tom není dobře. Huře jsou na tom ženy, vícečlenné bezdětné domácnosti a lidé, kteří pracují v manuálních nekvalifikovaných profesích. To odpovídá dřívějším zjištěním, podle nichž 45 % uprchlíků trpělo středně těžkými symptomy úzkosti nebo deprese.

Doporučení vycházející z hlavních zjištění výzkumu

Návazná doporučení pro integraci uprchlíků v ČR

Stabilní integrace uprchlíků na pracovní trh

- Posílit asistenci na pracovním trhu s cílem pomoci Ukrajincům najít stabilní zaměstnání, které odpovídá jejich kvalifikaci. Tedy necílit nabídku práce jen na nezaměstnané, ale i uprchlíky pracující pod kvalifikací a nestabilně. Informovat uprchlíky o možnostech rekvalifikačních kurzů a rozšířit jejich nabídku.
- Motivovat zaměstnavatele, aby ukrajinským zaměstnancům zprostředkovali v pracovní době kurzy češtiny (popř. zvážit i povinnost uvolnit v pracovní době).
- Rozšiřovat nabídku kurzů češtiny, které mohou být nabízené zaměstnavatelům a žadatelům o práci přes ÚP. Dostatečně informovat uprchlíky (např. ty pracující mimo kvalifikaci) o těchto kurzech a dalších možnostech jazykového vzdělávání.
- Dlouhodobě posilovat kapacity předškolního vzdělávání a dětských skupin (například i skrze motivaci ke sdílení míst v mateřských školách).
- Navrhnout implementaci nových pravidel v Lex Ukrajina V tak, aby nemotivovaly k práci na černo a propadu do šedé ekonomiky. To se může stát, protože dávky budou záviset na přiznaných pracovních příjmech. Tento efekt lze omezit v implementaci – např. dostatečnými ustatnými náklady na bydlení a omezením dalších podmínek, které mohou tlačit uprchlíky do zatajování a ilegalizace příjmů.
- Posílit a urychlit možnost uznávání kvalifikací – revize seznamu regulovaných profesí, rozšíření a reálné využívání zkoušek pro prokázání profese (např. skutečné využití systému Národní soustavy kvalifikací místo jeho formalistického rozvoje).
- Posílit kontroly ilegálního a neférového agenturního zaměstnávání (jen část pracovních agentur) ze strany Inspektorátu práce.

Podpora adekvátního bytového bydlení

- Lex Ukrajina V od července omezí podporu v bydlení, která je nižší než pro české domácnosti skrz příspěvek na bydlení. Doporučujeme v parametrech (započitatelné náklady na bydlení, zranitelnost domácnosti, posuzované typy příjmu, hodnocení úspor na účtu) dostatečnou volnost a preferenci bytového bydlení, aby pravidla nevedla k

navýšení nelegálních příjmů a přesunu do ubytoven.

- Pokračovat v podpoře společného ubytování v solidárních domácnostech, které má mj. benefity ve formě posilování sociálního kapitálu a jazykových znalostí uprchlíků. Motivovat k zapojení nové domácnosti.
- Zvážit systém motivace k relokaci v případě, že domácnost nemá bytové bydlení, stabilní práci a děti se zároveň neúčastní vzdělávání. Například restartem lhůty 150 dnů vyšší podpory v bydlení, pokud si v novém místě (kraji, okrese) najde práci a bydlení.
- Co nejdříve začlenit uprchlíky do standardního systému dávek státní sociální podpory – aby měli za určených podmínek nárok na příspěvek na bydlení jako české domácnosti.
- Z dlouhodobého hlediska podporovat nabídku bydlení a přesun do komerčních nájmu u uprchlíků i zranitelnou českou populaci – sem patří asistence se splátkou nájemních kaucí, rekonstrukce obecního bytového fondu, výstavba dostupného bydlení, robustní systém garantovaného nájemního bydlení, případně daňové incentivy jako např. sleva na dani z příjmu z pronájmu při ubytování uprchlíků a sociálně zranitelných.

Asistence nejohroženějším skupinám uprchlíků

- Chránit uprchlíky setrvávající dlouhodobě v ubytovacích zařízeních asistencí na pracovním trhu i např. skrze napojení na potravinové banky a dalšími formami pomoci. Tito jsou momentálně nejvíce ohroženi extrémní chudobou a velká část z nich (ti nepatřící mezi tzv. zranitelné osoby) nebude mít podle nových pravidel od července 2023 dále nárok na nouzové ubytování zdarma.
- Mít jako prioritu podporu duševního zdraví uprchlíků skrze osvětovou kampaň, ale především dlouhodobě usilovat o posilování kapacit péče o duševní zdraví v Česku, včetně využití kapacit ukrajinských uprchlíků. Integrovat téma duševního zdraví do všech úrovní podpory uprchlíků, včetně školení jedinců pracujících s uprchlíky v rozpoznávání příznaků duševního onemocnění a odkazování na dostupnou péči.
- Co nejdříve integrovat uprchlíky i v dalších oblastech života – například začleňovat do skupin kolem škol a dalších institucí veřejného života –, aby vznikaly příležitosti k přirozenému si osvojování češtiny a uprchlíci byli k učení motivováni.

Práce

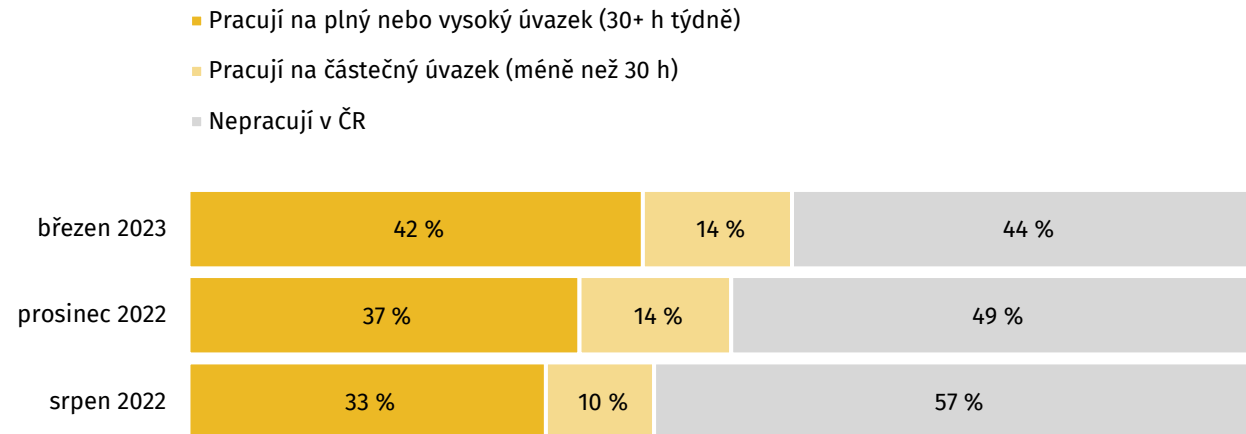
Hlavní zjištění

56 %

**uprchlíků, kteří byli na Ukrajině ekonomicky aktivní,
má v Česku práci. Pracovní aktivita roste jen mezi
nově příchozími**

Práce v ČR

V Česku aktuálně pracuje 56 % uprchlíků

Podíl uprchlíků pracujících v Česku se od konce roku zvýšil o 5 procentních bodů

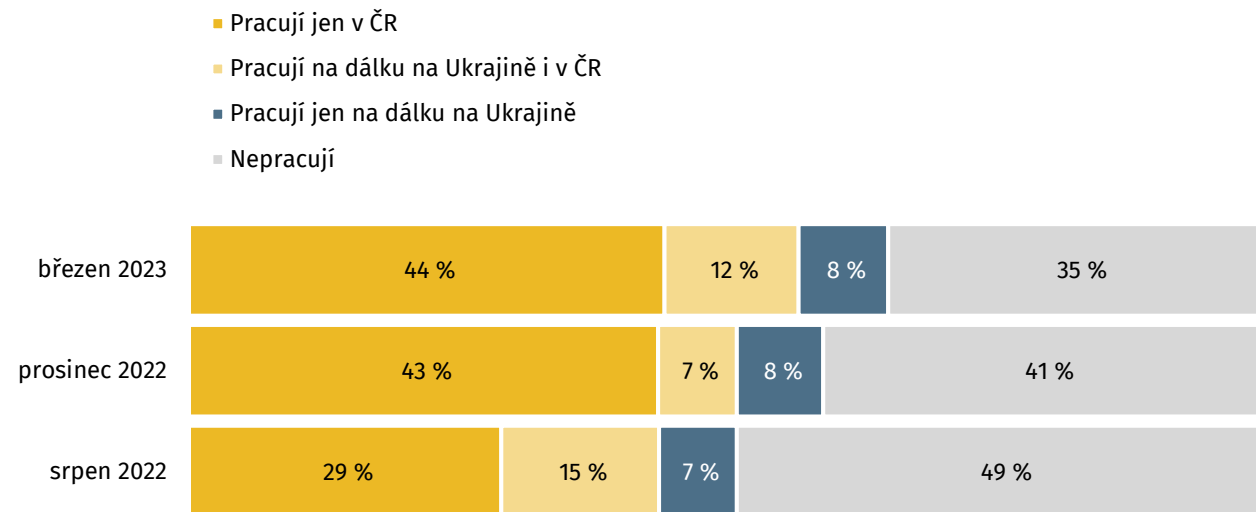
Celkem 42 % má podle své výpovědi práci s vysokým úvazkem (30 hodin týdně a více) a 14 % pracuje na částečný úvazek nebo má nárazové práce. Na částečné úvazky pracují výrazně častěji ženy (16 %) než muži (7 %). Také v Praze jsou vysoké úvazky i pracovní aktivita obecně méně časté, na vysoký úvazek tu pracuje jen 35 % uprchlíků.

Pracovní aktivitu zkoumáme jen v populaci dospělých (18+) uprchlíků, kteří byli před válkou na Ukrajině ekonomicky aktivní (tedy ne studenti, lidé na rodičovské a důchodci). Ekonomicky aktivní tvoří něco přes tři čtvrtiny dospělých uprchlíků v ČR.

Poznámka: N=1021 (březen 2023), N=1246 (prosinec 2022), N=1803 (srpen 2022); Pouze lidé, kteří byli na Ukrajině ekonomicky aktivní (ne důchodci, studenti a lidé na rodičovské), Znění otázek: „Vykonáváte v současné době placenou práci?“ / „Kolik hodin týdně obvykle trávíte prací v Česku?“

Práce v ČR a na Ukrajině

Pětina uprchlíků pracuje na dálku na Ukrajině

Od konce roku klesl podíl zcela nepracujících přibližně na třetinu

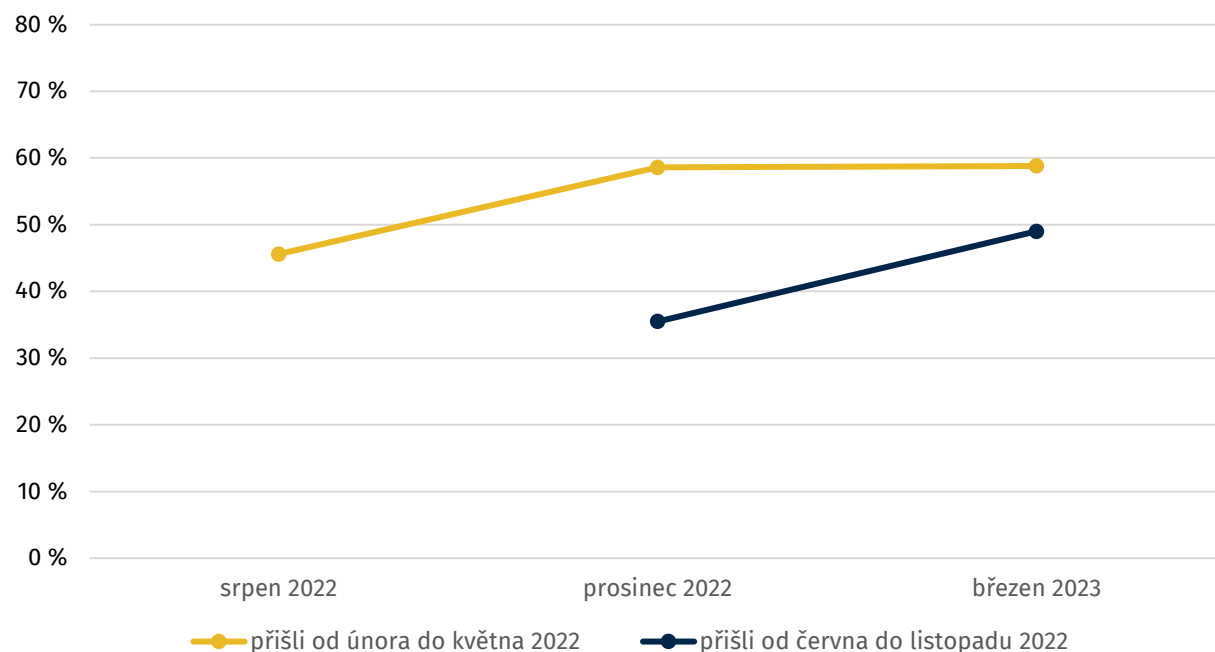
Přestože podíl těch, co pracují pouze v ČR, od minulého dotazování téměř nevzrostl, o něco se zvýšil podíl pracujících na dálku na Ukrajině i v ČR (ze 7 % na 12 %). Nyní 20 % uprchlíků pracuje na dálku na Ukrajině zcela nebo v kombinaci s prací v ČR. **Jde ale pouze o efekt později přichozících uprchlíků** (kteří do Česka přicestovali od června do listopadu 2022).

Poznámka: N=1021 (březen 2023), N=1246 (prosinec 2022), N=1803 (srpen 2022); Pouze lidé, kteří byli na Ukrajině ekonomicky aktivní (ne důchodci, studenti a lidé na rodičovské),
Znění otázky: „Vykonáváte v současné době placenou práci?“ | „Pracuji v Česku (i pokud se jedná o malé přívýdělky)“ / „Pracuji na dálku na Ukrajině (či jinde v zahraničí)“.

Práce v ČR

Pracovní aktivita roste mezi nově příchozími, jinak stagnuje okolo 60 %

Podíl pracujících v ČR

Od konce roku pracovní aktivita dříve příchozích stagnuje

Z dříve příchozích uprchlíků v Česku nyní pracuje 59 %, což se od konce roku 2022 nezvýšilo. **Zdá se, že existují bariéry bránící 40 % uprchlíků získat práci.**

Výrazně však narostla pracovní aktivita uprchlíků, kteří přijeli do Česka od června 2022 dál. V posledních třech měsících vzrostla z 36 % na 49 %. To vede k celkovému růstu pracovního zapojení uprchlíků. Důležité je poznamenat, že populace nově později příchozích uprchlíků se demograficky liší od těch, kteří přicestovali na jaře: roste podíl mužů a domácností bez dětí.

Mezi uprchlíky s příjezdem na jaře mírně vzrostla zaměstnanost těch s nejvyšší kvalifikací (vedoucí pracovníci, specialisté). Pozitivní zprávou je také to, že se mírně (o 3 p. b.) zvýšila zaměstnanost uprchlíků, kteří vychovávají v ČR sami dítě (či děti). V ostatních typech domácností zaměstnanost stagnuje.

Do analýzy vývoje zahrnujeme jen uprchlíky, kteří zůstali v Česku, resp. kteří se účastnili výzkumu v prosinci 2022 nebo v březnu 2023.

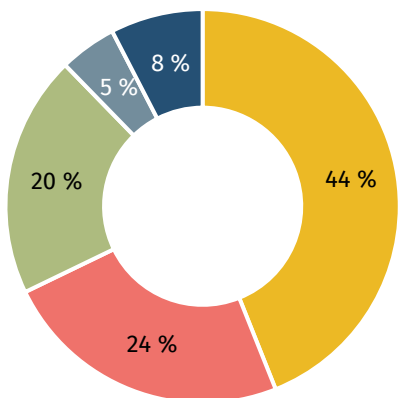
Poznámka: N=1021 (březen 2023), N=1246 (prosinec 2022), N=977 (srpen 2022). Pouze uprchlíci, kteří v Česku přetrvávají, resp. se účastnili výzkumu v prosinci 2022 nebo v březnu 2023. Znění otázek: „Vykonáváte v současné době placenou práci?“ | „Pracuji v Česku (i pokud se jedná o malé přívýdělký)“; Pouze ekonomicky aktivní na Ukrajině, kteří byli respondenty vlny 4 nebo 5.

Oblasti práce v ČR

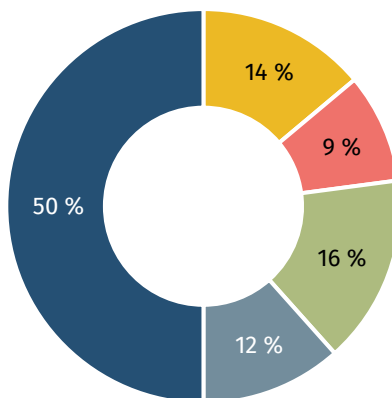
Uprchlíci v ČR vykonávají nekvalifikované práce

- Specialisté a řídící pracovníci
- Techničtí/odborní pracovníci, úředníci
- Pracovníci ve službách a prodeji
- Řemeslníci a kvalifikované manuální práce
- Dělníci a nekvalifikovaní/pomocní manuální pracovníci

Kde pracovali uprchlíci před válkou na Ukrajině

Kde pracují uprchlíci v ČR nyní

Polovina uprchlíků, kteří v ČR pracují, vykonává manuální a pomocné práce

Do ČR přicházejí především uprchlíci s vyšší kvalifikací – 44 % uprchlíků setrvávajících v ČR mělo dříve na Ukrajině vysoce kvalifikovanou práci (specialisté nebo řídící pracovníci) a 24 % bylo odborných pracovníků/úředníků.

V ČR je v řídicích či odborných pozicích momentálně zaměstnáno pouze 25 % pracujících uprchlíků. Tento výrazný rozdíl je dán jednak tím, že Ukrajinci v ČR vykonávají méně kvalifikované práce než dříve, a také tím, že část specialistů a odborníků nadále pracuje vzdáleně na Ukrajině (nebo jinde v zahraničí) a v ČR si práci nenašlo či nehledalo.

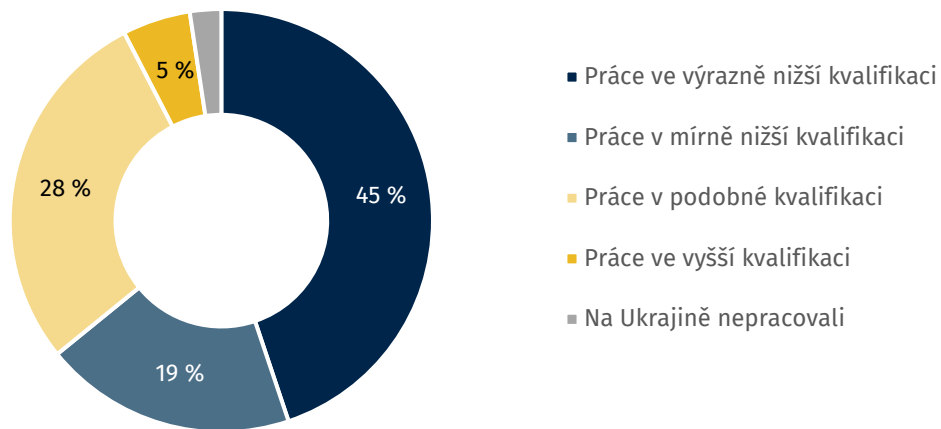
Zde využíváme oficiální klasifikaci zaměstnání [CZ-ISCO](#), ve které jsou v první úrovni konkrétní profese seskupeny do 9 typů zaměstnání lišících se úrovní kvalifikace a povahou práce. Tu jsme spojením zjednodušili na pouze 6 kategorií.

Poznámka: A) N=939; Lidé, kteří měli na Ukrajině před válkou práci a uvedli svou profesi, B) N=534 Pouze lidé momentálně pracující v ČR, kteří uvedli svou profesi. Znění otázek: „Jakou práci jste vykonával(a) naposledy před odchodem z Ukrajiny? (Název práce, Co bylo náplní práce)“ & „Jakou práci nyní v Česku převážně vykonáváte? (Název práce, Co je náplní práce)“.

Změna pracovní kvalifikace

Dvě třetiny stále pracují pod svou kvalifikací

Práce v ČR oproti bývalé práci na Ukrajině (jen pracující)

V posledních třech měsících neklesl poměr lidí pracujících pod svou kvalifikací

Z uprchlíků, kteří pracují v ČR (ať už zcela, nebo kombinovaně s prací na dálku), si udržela nebo zvýšila svou kvalifikaci oproti práci na Ukrajině třetina.

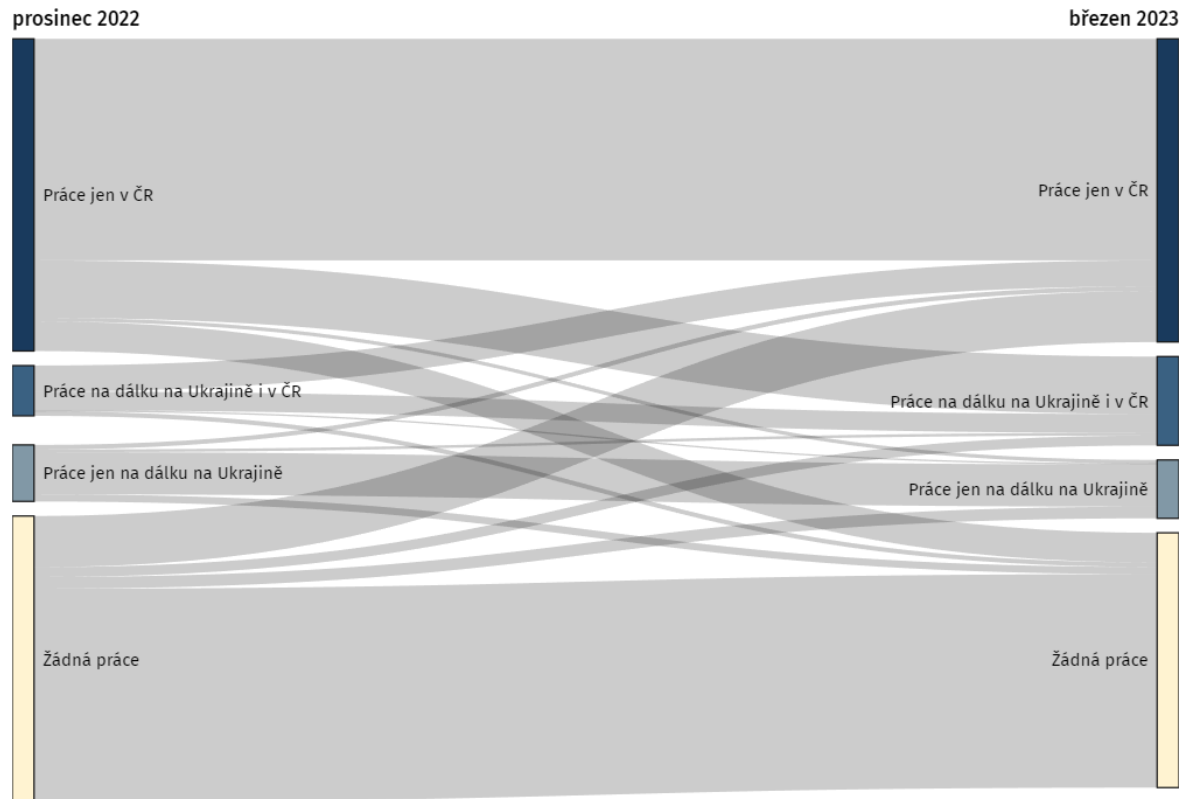
Pokles kvalifikace vedle toho postihl 64 % pracujících uprchlíků (z toho 45 % výrazný pokles kvalifikace). Stále se tedy nedaří efektivně využít potenciál kvalifikovaných Ukrajinců na českém trhu.

Častěji kvalifikačně poklesla práce starším ročníkům (40+ let), ženám, lidem horší znalostí češtiny.

Poznámka: N=438; Jen lidé, kteří byli na Ukrajině ekonomicky aktivní a kteří pracují v ČR a uvedli svou profesi. Znění otázek: „Jakou práci jste vykonával(a) naposledy před odchodem z Ukrajiny?“ („Název práce, Co bylo náplní práce“) & „Jakou práci nyní v Česku převážně vykonáváte?“ (Název práce, Co je náplní práce).

Změny v pracovní aktivitě od posledního výzkumu

Menší část uprchlíků má nestabilní práci

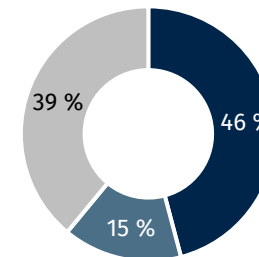
Uprchlíci v Česku často mění práci

Uprchlíci, kteří pracují jen na dálku na Ukrajině, mají stabilní práci. Naopak **třetina** uprchlíků, kteří před třemi měsíci pracovali v Česku, buď práci **změnilo** (24 %), nebo o ni **přišlo** (10 %). Celkově 61 % všech ekonomicky aktivních uprchlíků mělo alespoň v jednom období práci v ČR (prosinec 2022 nebo březen 2022). 46 % pracovalo v obou dvou bodech – část má tedy nestabilní práce.

Poměrně vysoká pracovní fluktuace je mezi uprchlíky, kteří kombinují práci na Ukrajině a v Česku.

Do vzorku zde zahrnujeme jen uprchlíky, kteří se účastnili výzkumu v prosinci 2022 i v březnu 2023.

Práce v ČR

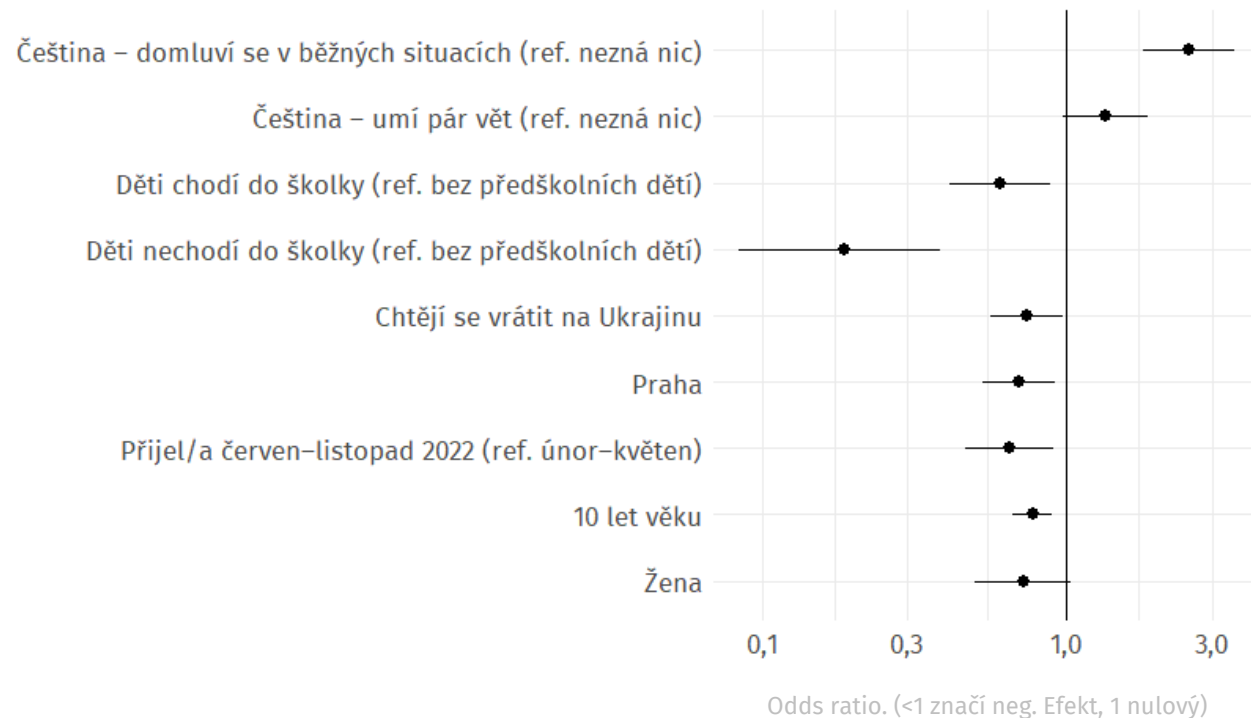
- Pracovali v prosinci i v březnu
- Pracovali jen v jednom bodě
- Nepracovali vůbec

Poznámka: N=786. Pouze lidé, kteří byli na Ukrajině ekonomicky aktivní (ne důchodci, studenti a lidé na rodičovské); Respondenti, kteří se účastnili výzkumu v prosinci i v březnu. Interaktivní verze grafu [je k dispozici zde](#).

Práce v ČR

Faktory související s šancí najít v Česku práci

Logistická regrese. Zobrazujeme sílu efektu jednotlivých faktorů – jak se mění šance na práci v Česku oproti zbytku populace (např. Praha vs. mimo Prahu, ženy oproti mužům apod.) při konstantních hodnotách ostatních faktorů

Nejsilnějším faktorem v pracovní aktivitě je znalost češtiny

Uprchlíci, kteří se domluví česky alespoň v běžných situacích, mají více než dvakrát větší šanci, že budou mít v Česku práci, než ti, kteří se česky nedomluví.

Dalším signifikantním faktorem je to, zda přijel uprchlík do května 2022, nebo až později, a zda by se rád v následujících dvou letech vrátil na Ukrajinu. Později přichází a ti, kteří se chtějí vrátit, mají menší šanci v ČR pracovat. Výrazně horší šance mají také uprchlíci, kteří mají doma malé děti, hlavně pak ti, jejichž děti nenavštěvují předškolní zařízení.

Vzdělání ani kvalifikace práce, kterou uprchlíci vykonávali na Ukrajině (specializovaná či manuální), podle regresního modelu nehrají v šanci na práci významnou roli, při konstantních hodnotách ostatních faktorů.

Poznámka: N=1019; Pouze lidé, kteří byli na Ukrajině ekonomicky aktivní (ne důchodci, studenti a lidé na rodičovské) Horizontální čáry v grafu značí standard error od odds ratio.

Bydlení

Hlavní zjištění

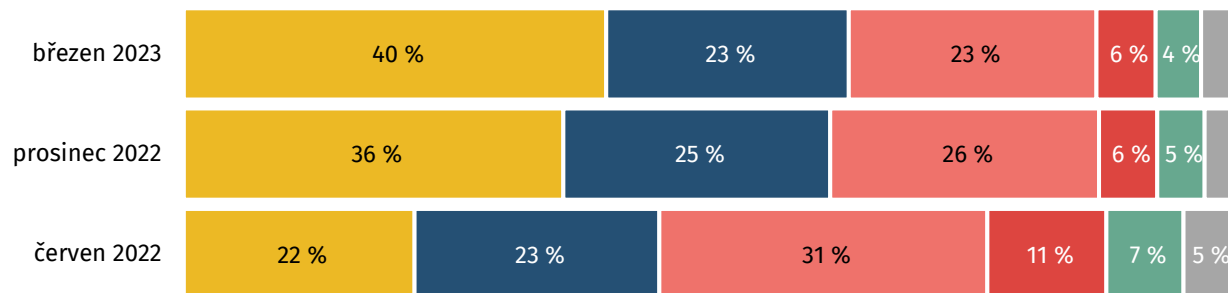
40 %

uprchlíků bydlí v nájmu. Pomalu se do něj přesouvají lidé z ubytoven i z bydlení od solidárních domácností

Typy bydlení

Méně než polovina uprchlíků je v nájemním bydlení

- Nájem
- Ubytovací zařízení
- Poskytnuté Čechy – samostatně
- Poskytnuté Čechy – společně
- Poskytnuté Ukrajinci – převážně společně
- Jiné

23 % uprchlíků stále bydlí v ubytovnách a hotelech, stejně jako v červnu 2022

Snižuje se podíl bydlení poskytnutého Čechy i Ukrajinci, více uprchlíků je v nájmech (40 %), v Praze dokonce 53 %. Mimo Prahu je větší podíl bydlení v ubytovnách, ale i poskytnutých Čechy.

Pětina (20 %) ukrajinských uprchlíků **s dětmi stále bydlí na ubytovnách**, u uprchlíků s jedním dítětem, kteří dítě vychovávají v ČR sami, je to dokonce 27 %. Častěji na ubytovnách zůstávají lidé, kteří nemají v ČR ani na Ukrajině příjem a spoléhají se na dávky.

Z ubytovacích zařízení se do jiných forem ubytování nyní přesouvají pouze později přichozící uprchlíci (od června 2022 dál). Z uprchlíků, kteří přebývající v ČR déle, zůstává stabilní podíl na ubytovnách a v hotelech (19 %).

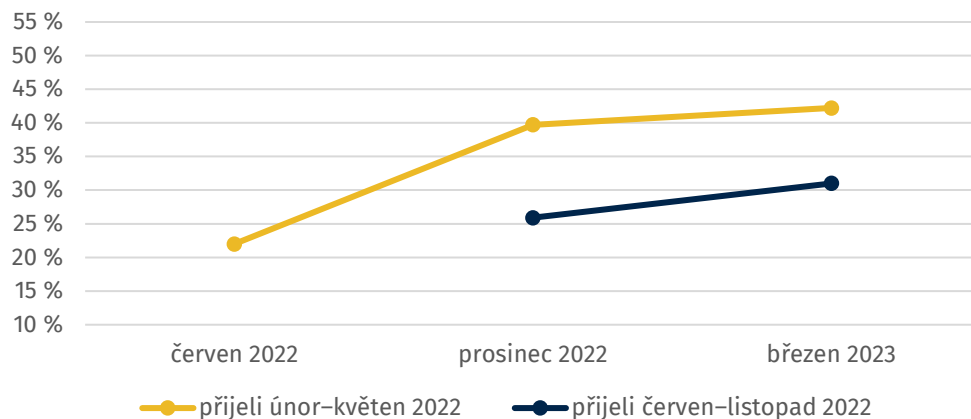
Bydlení v závislosti na době příjezdu

Vysoký podíl uprchlíků na ubytovnách je především mezi nově příchozími

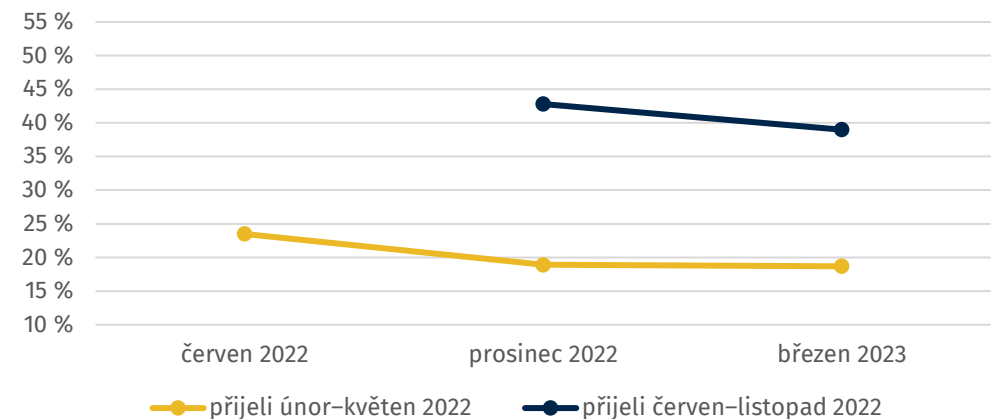
Uprchlíci, kteří přijeli už na jaře (jsou v Česku přes 10 měsíců), už aktuálně **žijí v nájmu zhruba dvakrát častěji než v červnu** (od prosince do března 2023 však tento podíl vyrostl už jen velmi málo). Na druhou stranu podíl těchto uprchlíků setrvávajících dlouhodobě v ubytovacích zařízeních se snížil pouze mírně (od června z 24 % na 19 % a v posledních měsících už vůbec). Tito dříve příchozí uprchlíci ve velkém mířili nejdříve do bydlení poskytnutého tzv. solidárními domácnostmi a odcházejí do nájmu i z těchto typů bydlení.

Později příchozí uprchlíci (od června dál) mířili mnohem častěji nejdříve do ubytoven (v prosinci v nich byli ve 43 %). U této skupiny příchozích jde nejčastěji o jednotlivce. Mezi nimi i nyní roste poměr lidí v nájemním bydlení (za poslední čtyři měsíce z 26 % na 31 %), přesouvají se do něj jak z ubytoven, tak ze samostatného bydlení poskytnutého místními domácnostmi.

Podíl uprchlíků v nájemním bydlení

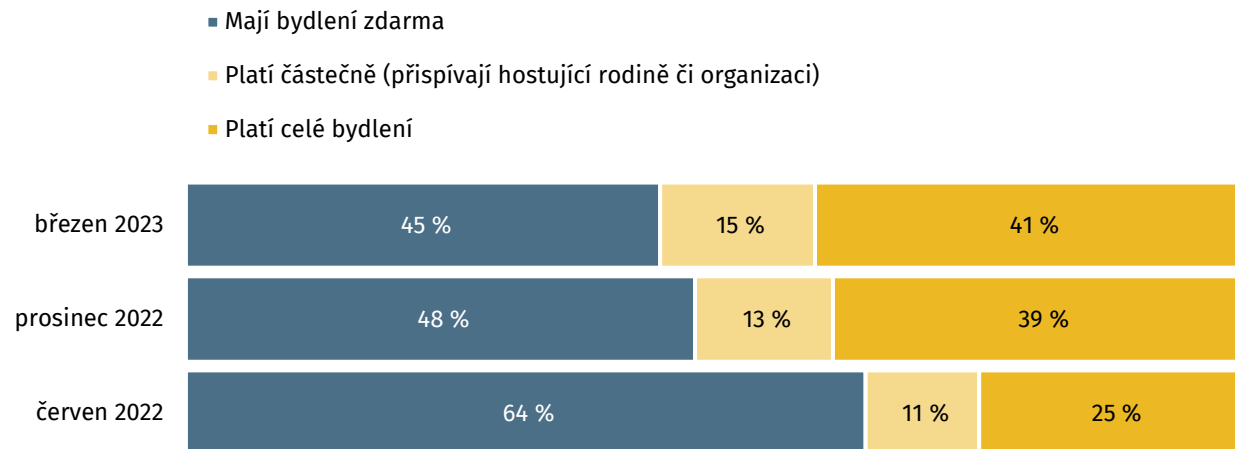
Podíl uprchlíků v ubytovacích zařízeních

Poznámka: N=3802 (březen 2023), N=4466 (prosinec 2022), N=2057 (červen 2022), pouze uprchlíci, kteří v Česku přetrvávají, resp. se účastnili výzkumu v prosinci 2022 nebo v březnu 2023. Znění otázky: „Kde v současné době bydlíte?“

Hrazení bydlení

Počet uprchlíků v bezplatném ubytování klesá pomalu

Zatímco loni v červnu si celé ubytování platilo jen 25 % uprchlíků, dnes už je to 41 %

V posledních měsících se však zcela zastavil růst samostatně hrazeného bydlení u uprchlíků, kteří jsou v Česku nejdéle (od jara). Část z nich tedy neměnně dlouhodobě setrvává v nouzovém ubytování (ubytovny) a solidárním bydlení.

Mimo Prahu má ubytování zcela zdarma 49 %, v Praze pouze 32 % ukrajinských uprchlíků

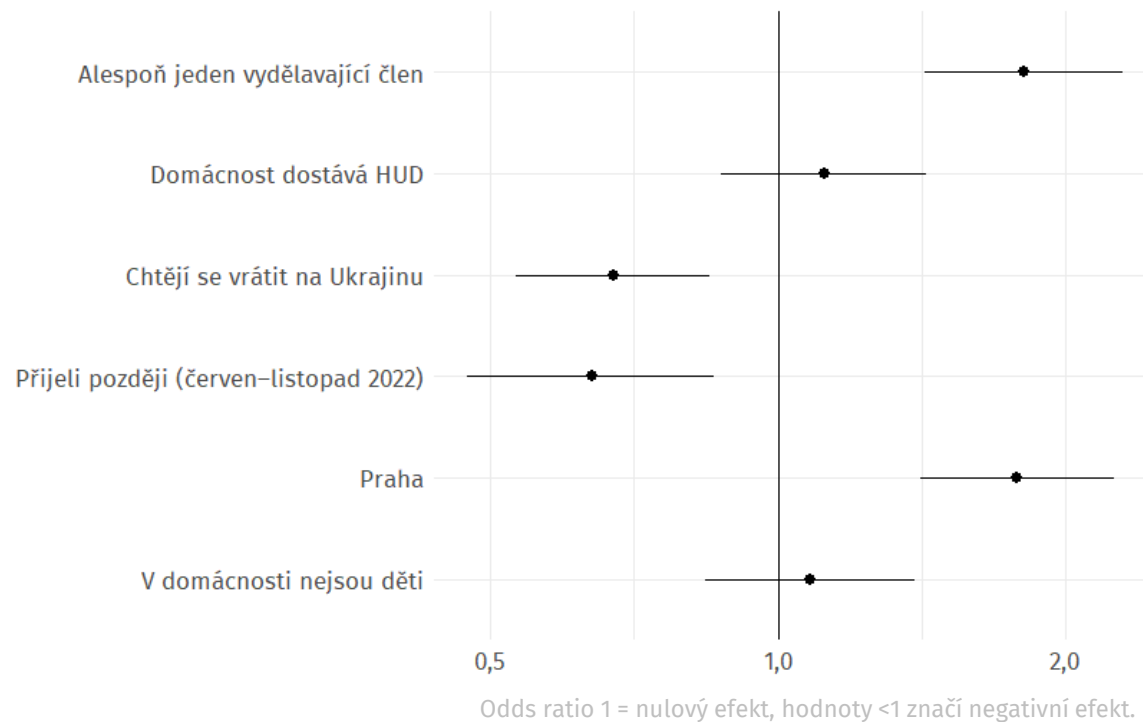
Domácnosti, ve kterých jsou děti, mají častěji bezplatné bydlení nebo dostávají částečnou podporu (ať už od státu, neziskových organizací nebo rodiny hostitele) než bezdětné domácnosti.

Většina uprchlíků, kteří nepatří mezi zranitelné osoby, s novými pravidly podpory (Lex Ukrajina V) přijde o neomezený nárok na nouzové ubytování poskytnuté zdarma státem od července 2023.

Šance na nájemní bydlení

Faktory ovlivňující šanci najít nájemní bydlení

Logistická regrese. Zobrazujeme sílu efektu jednotlivých faktorů – jak se mění šance, že domácnost žije v nájemním bydlení (např. Praha vs. mimo Prahu) při konstantních hodnotách ostatních faktorů v modelu

Lokalita, doba příjezdu a práce jsou nejsilnějšími prediktory nájemního bydlení

Domácnosti, které se v následujících dvou letech chtějí vrátit na Ukrajinu, bydlí méně často v nájemním bydlení. Nejvíce však s bydlením souvisí, zda je v domácnosti příjem z práce (v Česku nebo na Ukrajině), a lokalita (v Praze mají lidé častěji nájemní bydlení).

Humanitární dávka ani finanční pomoc z Ukrajiny při konstantních hodnotách ostatních faktorů nehrají roli. Nenašli jsme také žádný efekt toho, zda jsou v domácnosti děti.

Poznámka: N=1319 domácností. Horizontální čáry v grafu značí standard error.

Příjmy a chudoba

Hlavní zjištění

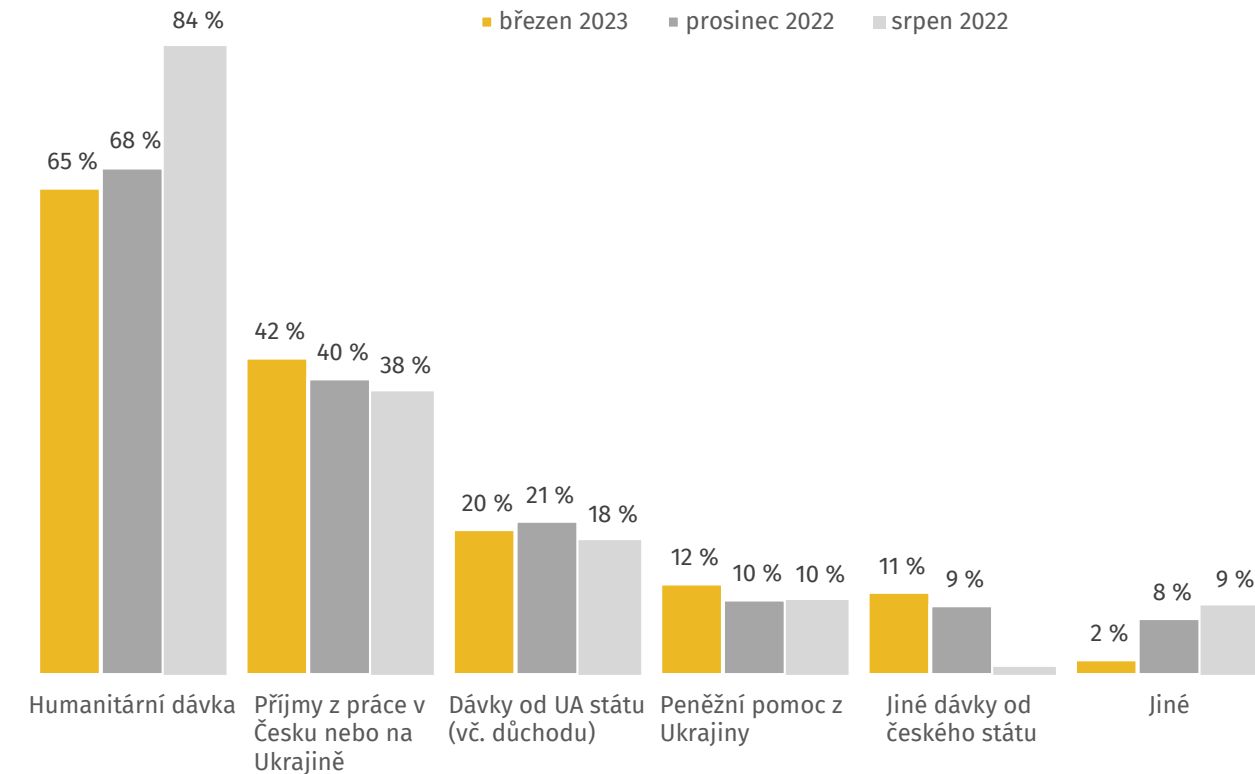
66 %

uprchlíků je pod hranicí příjmové chudoby, nejvíce jsou ohrožené rodiny s dětmi a seniory

Zdroje příjmů uprchlíků

Klesá příjem HUD, mírně roste příjem z práce v ČR

Má vaše domácnost v Česku (jakýkoli z jejích členů) následující příjmy?

Asi dvě třetiny uprchlíků žijí v domácnostech pobírajících humanitární dávku

Ještě na jaře minulého roku pobíralo humanitární dávku 84 % dotázaných ukrajinských uprchlíků. Nyní jde o 65 % uprchlíků. Roste podíl uprchlíků v domácnostech, kde má alespoň někdo příjem z práce (v ČR či na Ukrajině), pohybuje se kolem 40 %.

Podíl uprchlíků, kteří mají v domácnosti někoho s příjmem z práce, velmi mírně roste a pohybuje se okolo třetiny uprchlíků. Pětina také pobírá nějaké dávky z Ukrajiny, tento podíl je v čase stabilní.

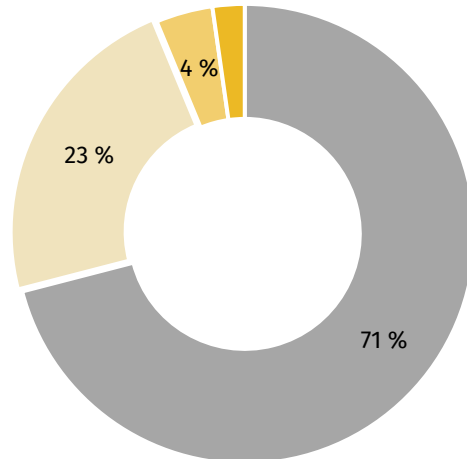
Poznámka: N=3802 (březen 2023), N=4466 (prosinec 2022), N=6729 (srpen 2022), Znění otázky: „Má vaše domácnost v Česku (jakýkoli z jejích členů) následující příjmy?“. Jiné dávky od českého státu zahrnují mimořádnou okamžitou pomoc.

Příjmy z Ukrajiny

Finanční pomoc z Ukrajiny netvoří zásadní část příjmů uprchlíků

Jak velkou část vašich příjmů tvoří pomoc z Ukrajiny?

■ Žádná pomoc ■ Méně než 25 % ■ 25–50 % ■ Více než 50 %

Součástí příjmů 29 % uprchlíků je nějaká finanční pomoc z Ukrajiny

Mezi tyto příjmy patří peněžní pomoc ze strany rodiny a neziskových organizací i sociální dávky a důchod od ukrajinského státu.

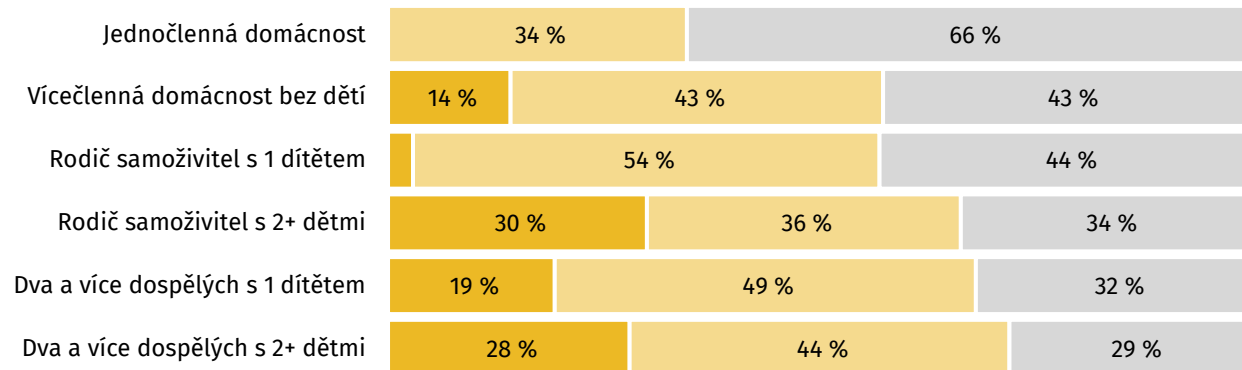
Tyto příjmy jsou s ohledem na celkové příjmy domácností spíše menšího rozsahu, většina z nich tvoří méně než čtvrtinu celkového příjmu a pouze u 6 % domácností je tato finanční pomoc významnější. Většina domácností ukrajinských uprchlíků tak spoléhá na příjmy z práce v ČR nebo na Ukrajině a na humanitární a jiné dávky.

Poznámka: N=3802. Znění otázky: „Můžete odhadnout, jak velkou část příjmů vaší domácnosti tvoří finanční podpora z Ukrajiny?“

Příjmy: relativní výše humanitárních dávek

Humanitární dávky pomáhají nejvíce početným domácnostem s dětmi

- Výše humanitární dávky na spotř. jednotku 5000 Kč a více
- Výše humanitární dávky na spotř. jednotku do 5000 Kč
- Žádná HUD

1/3 jednočlenných domácností pobírá HUD. U početných domácností jsou to 2/3

Celkově má příjmy z humanitární dávky 60 % domácností (65 % uprchlíků). Humanitární dávku (HUD) pobírají nejčastěji domácnosti se dvěma a více dospělými a dvěma či více dětmi (71 %), přičemž velká část těchto domácností dostává v průměru alespoň 5000 Kč na spotřební jednotku domácnosti.

Spotřební jednotka zohledňuje různé náklady na členy domácnosti v závislosti na věku a počtu členů. Počítá se jako první dospělý = 1 jednotka, druhý dospělý nebo dítě od 12 let = 0,5 jednotky, menší dítě = 0,3 jednotky.

Nejméně tedy humanitární dávka finančně pomáhá domácnostem, kde je jeden dospělý a jedno dítě, domácnostem bez dětí a jednotlivcům.

Poznámka: N=1325 domácností. Hodnota součtu humanitárních dávek pro domácnost přepočítaná na spotřební jednotku.

Příjmová chudoba

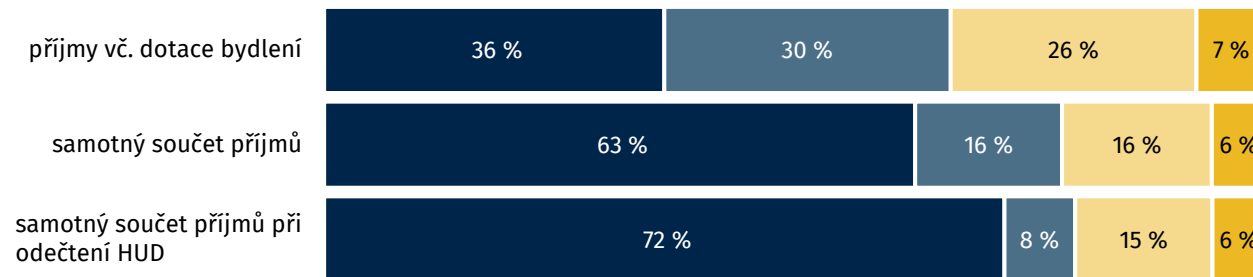
V příjmové chudobě jsou dvě třetiny uprchlíků

První řádek: součet všech příjmů domácnosti + hodnota dotovaného bydlení, pokud domácnost bydlí zdarma

Druhý řádek: součet všech příjmů domácnosti

Třetí řádek: samotný součet všech příjmů domácnosti, pokud by domácnost nedostávala humanitární dávku

- Pod 50 % mediánu ekvivalizovaného příjmu
- 50 až 60 % mediánu ekvivalizovaného příjmu
- 60 až 100 % mediánu ekvivalizovaného příjmu
- 100 a více % mediánu ekvivalizovaného příjmu

Bez humanitární dávky a bydlení zdarma by bylo 80 % uprchlíků v příjmové chudobě

K samotným příjmům jsme připočetli státní podporu v bydlení, jelikož velká část uprchlíků neplatí za bydlení. Takto počítáno **se dvě třetiny uprchlíků nacházejí pod hranicí příjmové chudoby**. Pokud by žádní uprchlíci nedostávali ani humanitární dávku ani neměli dotované bydlení, pod hranicí chudoby by aktuálně spadlo 80 % z nich (poslední řádek v grafu).

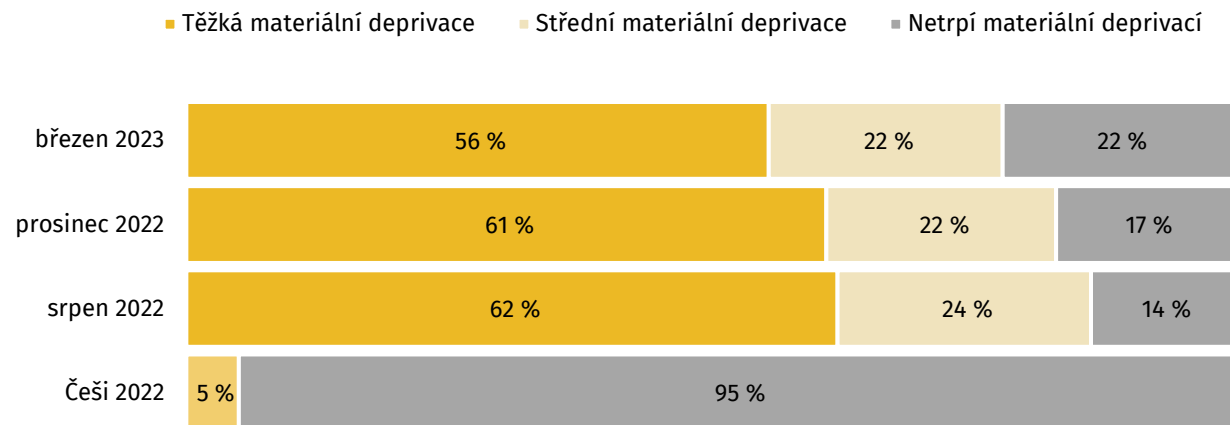
Uprchlíci, kteří mají ubytování poskytnuté zdarma (od solidárních domácností, státu), se nachází v příjmové chudobě z 85 % (bez započtení dotace bydlení), oproti 67 % u těch, kdo si bydlení hradí. Nejvíce se chudoba (se započteným bydlením) týká dětí, a především těch v početnějších domácnostech.

Měření příjmové chudoby vychází z tzv. ekvivalizovaného příjmu = čistý příjem domácnosti přepočtený na počet spotřebních jednotek (1. dospělý = 1 j., 2. dospělý/dítě od 12 let = 0,5 j., mladší dítě = 0,3 j.). Používáme české hranice chudoby podle mediánového příjmu 2021 (medián čistého měsíčního příjmu 25 100 Kč na s. j.). Pokud by tedy byly v grafu zobrazeny české domácnosti, 50 % by mělo příjem nad medián a 9–10 % příjem v modrých kategoriích do 60 % mediánu. Hranice chudoby je např. pro domácnost dvou dospělých a jednoho dítěte pod 12 let 31 700 Kč. Zahrnujeme příjmy všech členů domácnosti jak z práce, tak finanční podporu (HUD, jiné dávky v ČR, dávky/příspěvky z Ukrajiny a peněžní a materiální pomoc od neziskových organizací a jednotlivců).

Poznámka: N=3802 (březen 2023); Znění otázky: „Pokud sečtete všechny tyto typy příjmů vaší domácnosti v Česku, jaký je její celkový čistý měsíční příjem?“ Nárůst chudoby se od konce roku 2022 je dán i tím, že v březnu je počítána podle mediánového příjmu české domácnosti za rok 2022, zatímco v prosinci se hranice odvíjely od mediánu za rok 2021 (nižší hranice).

Materiální deprivace

Uprchlíci trpí materiální deprivací násobně častěji než Češi

Na 78 % ukrajinských uprchlíků trpí materiální deprivací

Těžkou materiální deprivací stále trpí 56 % uprchlíků z Ukrajiny, byť toto číslo od loňska klesá. Téměř nikdo z uprchlíků si nemůže pořídit nový nábytek, zaplatit dovolenou nebo platit nenadálý finanční výdaj (viz detail na následující straně). Tři čtvrtiny si například nemohou dovolit věnovat se ve volném čase nějaké placené aktivitě.

Nejčastěji trpí materiální deprivací děti a lidé nad 50 let

Z typů domácností jsou nejvíce zasaženi uprchlíci, kteří dítě (či děti) v ČR vychovávají sami. Velký rozdíl je vidět také mezi lidmi v různých typech ubytování. Výrazně častěji trpí materiální deprivací uprchlíci v hromadném bydlení – v ubytovnách hotelech nebo žijící společně se solidární domácností, oproti uprchlíkům v běžných bytech.

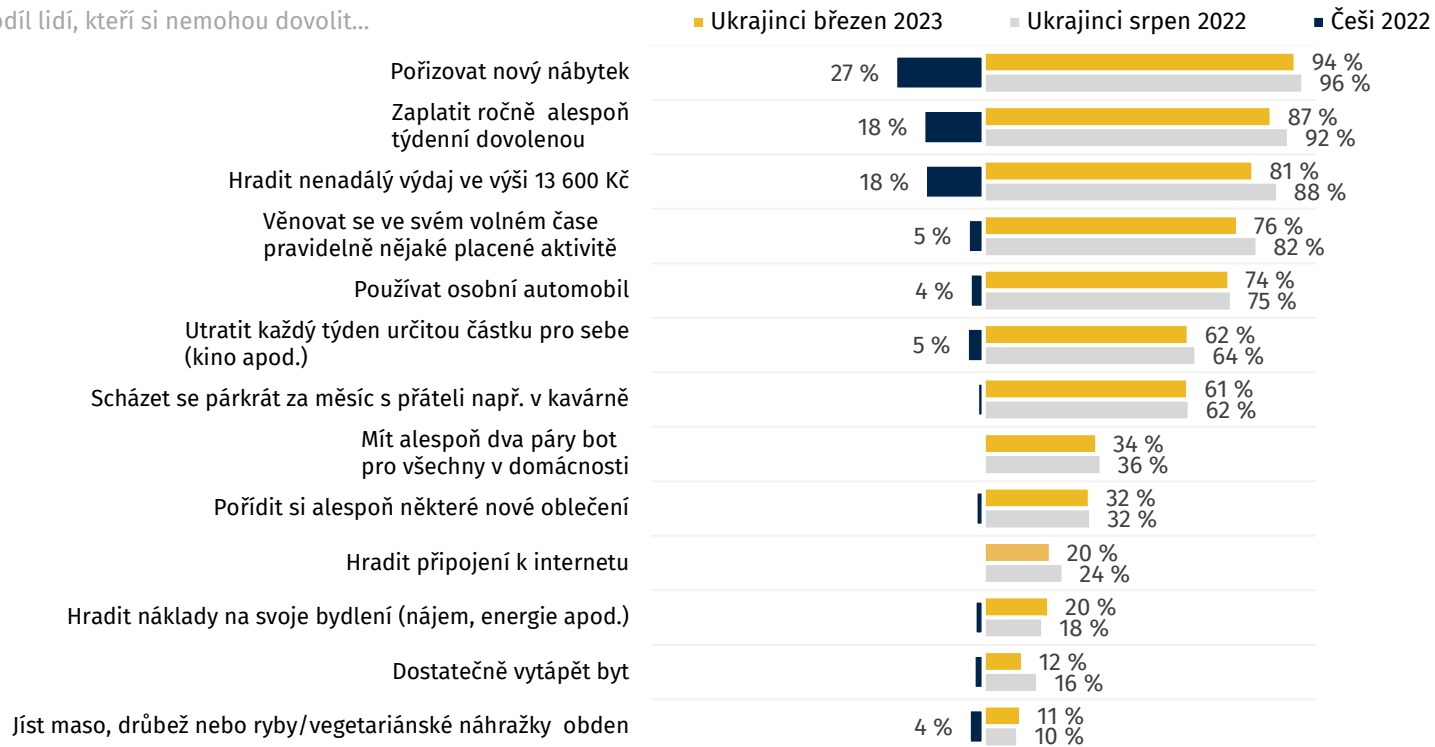
Materiální deprivaci měří Eurostat podle počtu základních potřeb (jako je hrazení nenadálého výdaje, nákup oblečení nebo volnočasové aktivity), které si domácnost nemůže pro sebe dovolit (viz další slide). V těžké materiální deprivaci jsou lidé, kteří si nemohou dovolit 7 a více z 13 definovaných potřeb. Střední materiální deprivace = nemohou si dovolit 5–6 položek.

Poznámka: N=3802 (březen 2023), N=4466 (prosinec 2022), N=6729 (srpen 2022); Materiální deprivace podle Eurostatu. Zdrojem českých dat je ČSÚ (2022) – uvádí jen celkové % materiální deprivace (bez detailu na těžkou materiální deprivaci).

Materiální deprivace

Většina uprchlíků si nemůže dovolit volnočasové aktivity

Podíl lidí, kteří si nemohou dovolit...

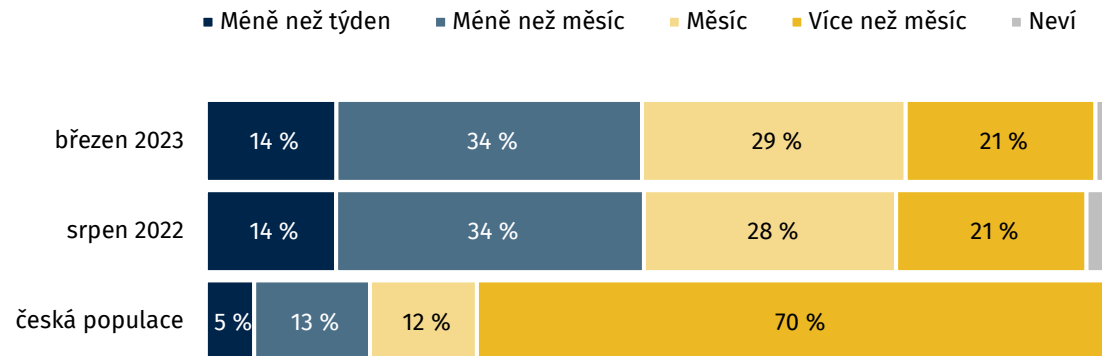
Poznámka: N=3802 (březen 2023), N=6729 (srpen 2022), Znění otázky: „České i ukrajinské domácnosti se potýkají s různými ekonomickými problémy. Vyberte prosím u následujících věcí, zda si ji vaše domácnost žijící v Česku může, či nemůže finančně dovolit.“; U lidí, kteří mají bydlení poskytnuté zdarma, počítáme, že si hradit bydlení i vytápět byt mohou dovolit. Pokud na bydlení přispívají, počítáme, že si mohou dovolit hradit bydlení. V roce 2022 odpovídali Češi i Ukrajinci na položku „hradit nenadálý výdaj ve výši 12 800 Kč“.

Úspory

Bez příjmů by polovina uprchlíků vystačila méně než měsíc

Většina ukrajinských uprchlíků žije ve finanční nejistotě a jejich situace se nelepší

Jak dlouho by vám vystačily úspory, kdyby ve vaší domácnosti došlo k úplnému výpadku příjmů?

Přestože za poslední měsíce vzrostla pracovní aktivita Ukrajinců, celkově se jim nepodařilo zvýšit rodinné úspory, 77 % z nich má úspory maximálně na měsíc. Pokud to srovnáme s českou populací, v podobné situaci je 30 % Čechů.

Lidem, kteří bydlí **v ubytovnách a hotelích**, vydrží v 54 % případů úspory jen dokonce na méně než měsíc (84 % na maximálně měsíc), pokud by u nich došlo k úplnému výpadku příjmů.

Úspory na méně než měsíc mají častěji ti, kteří pobírají humanitární dávku (51 % vs. 43 % bez HUD), nemají vlastní příjem v ČR ani na Ukrajině (55 % vs. 38 % bez příjmu), a také uprchlíci, kteří dítě (či děti) vychovávají v ČR sami (více než polovina z nich).

Znalost češtiny

Hlavní zjištění

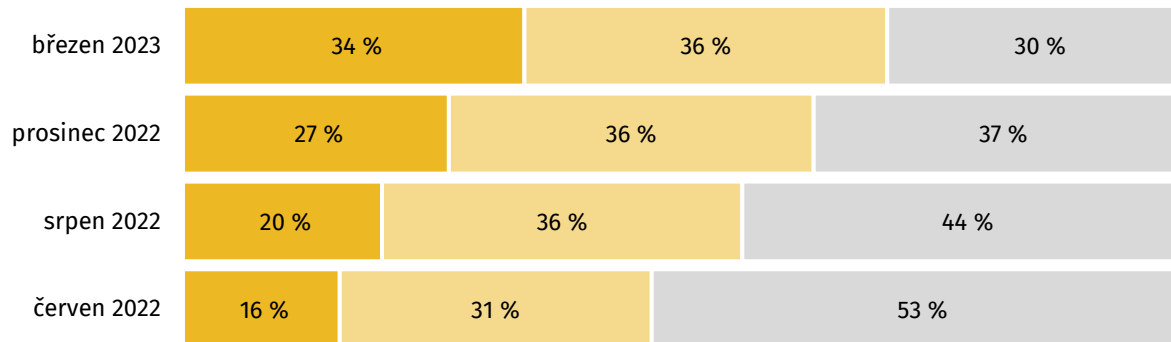
34 %

dospělých uprchlíků se česky domluví v běžných situacích. Účast v jazykových kurzech neroste

Znalost češtiny

Znalost češtiny se stabilně zvyšuje, domluví se třetina dospělých

- Domluví se v běžných situacích a rozumí textu
- Dá dohromady pár vět a jednodušším rozumí
- Umí některé fráze nebo nic

Podle svých slov dá 70 % uprchlíků dohromady alespoň pár vět a jednodušším rozumí

Nicméně 30 % stále umí jen pár frází nebo ani to ne. Jde častěji o seniory (nad 65 let) a lidi, kteří nepracují nebo mají práci dálkově na Ukrajině. Ženy se domluví (podle svého hodnocení) lépe než muži, 37 % mužů stále neumí ani základy češtiny, oproti 27 % žen. Lidé pod 30 let se česky domluví častěji než starší ročníky.

Poznámka: N=1325 (březen 2023), N=1634 (prosinec 2022), N=2351 (srpen 2022), N=1700 (červen 2022); pouze dospělí – hlavní respondenti za každou domácnost. Znění otázky: „Jaké jsou vaše jazykové znalosti v následujících jazycích? (čeština)“

Znalost češtiny podle příchodu do ČR

Zlepšení v češtině je zprvu rychlé, ale později stagnuje

Znalost češtiny	Přijeli brzy: únor–květen 2022 (a zůstávají v ČR i nyní)				Přijeli později: červen–listopad 222		
	Stav v měsíci:	Červen 2022	Srpen 2022	Prosinec 2022	Březen 2023	Prosinec 2023	Březen 2023
domluví se v běžných situacích a rozumí textu		16 %	20 %	34 %	38 %	12 %	21 %
dá dohromady pár vět a jednodušším rozumí		34 %	40 %	40 %	38 %	28 %	31 %
umí některá slova a fráze nebo nic		50 %	40 %	26 %	24 %	60 %	48 %
Celkem		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Během několika měsíců pobytu jsou uprchlíci schopni se v češtině velmi zlepšit

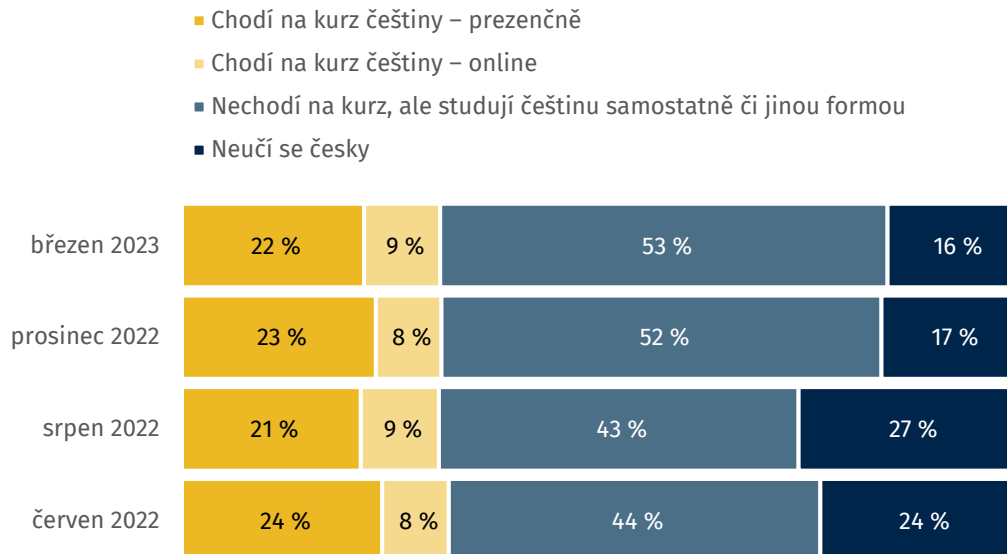
Zatímco v létě 2022 uměla polovina uprchlíků jen pár slov, v březnu 2023 už 38 % z nich dokáže běžným způsobem komunikovat a rozumět textu. Za poslední tři měsíce už však v této skupině nedošlo k příliš výraznému posunu.

Oproti tomu znalosti později příchozích (od června do listopadu 2022) rostou, momentálně se jich domluví 21 %, sledujeme stejný vzorec posunu jako v létě.

Poznámka: N=1325 (březen 2023), N=1634 (prosinec 2022), N=1229 (srpen 2022), N=690 (červen 2022); Pouze dospělí uprchlíci, kteří v Česku přetrvávají, resp. se účastnili výzkumu v prosinci 2022 nebo v březnu 2023 (tedy ne ti, kteří se mohli vrátit na Ukrajinu).

Návštěvnost kurzů češtinu u dospělých

Kurzy češtiny dlouhodobě navštěvuje zhruba třetina uprchlíků

Účast na kurzech neroste

Prezenční kurzy češtiny navštěvuje stabilně přes 20 % dospělých uprchlíků, 8–9 % se pak učí online. Více než polovina spoléhá na samostudium.

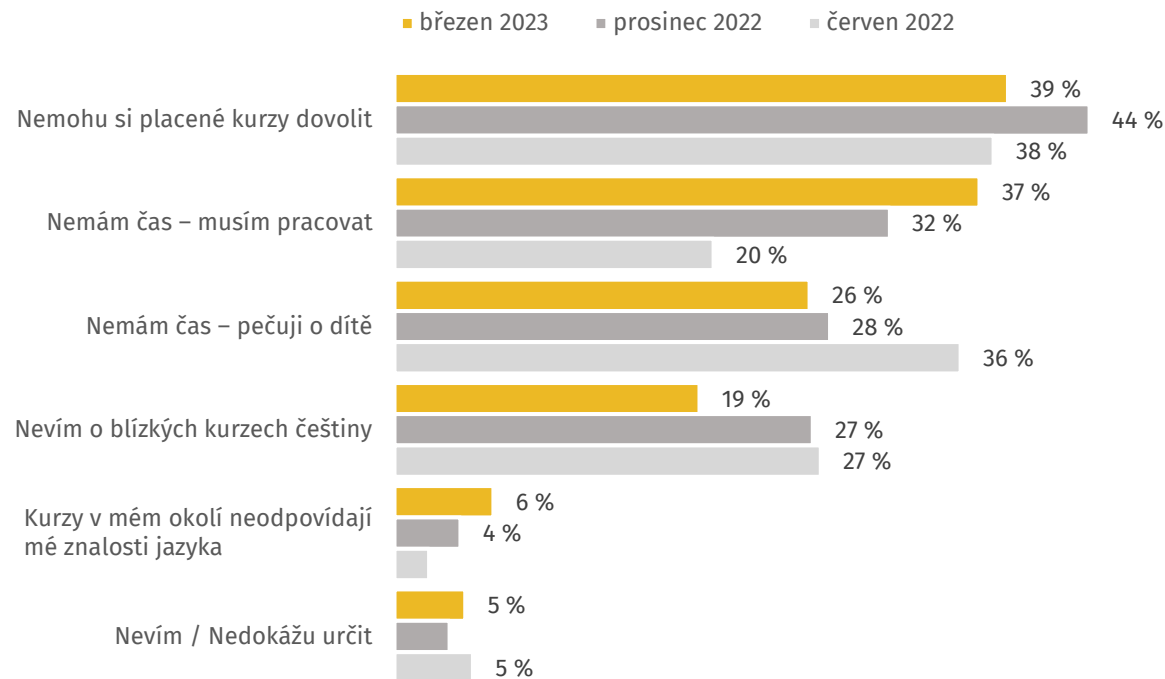
Kurzy častěji navštěvují uprchlíci, kteří jsou v Česku už od jara (33 %), a lidé starších věkových kategorií, především 50–64 let (43 %). Výrazně častěji se jich účastní uprchlíci, kteří mají bydlení poskytnuté českými domácnostmi (40 %), a to i pokud zkoumáme pouze uprchlíky setrvávající v ČR od jara.

Poznámka: N=1325 (březen 2023), N=1634 (prosinec 2022), N=2351 (srpen 2022), N=1700 (červen 2022); pouze dospělí – hlavní respondenti za každou domácnost; Znění otázky: „Chodíte na kurzy češtiny?“, *Neučí se česky = NE, zatím se studiu češtiny nevěnuji + NE, nepotřebuji studovat češtinu

Bariéry výuky češtiny

Nejčastějšími bariérami účasti v kurzech jsou finance a nedostatek času

Pouze uprchlíci, kteří nenavštěvují kurzy češtiny a chtěli by:

S růstem zaměstnanosti přibývají i problémy s nedostatkem času na kurzy

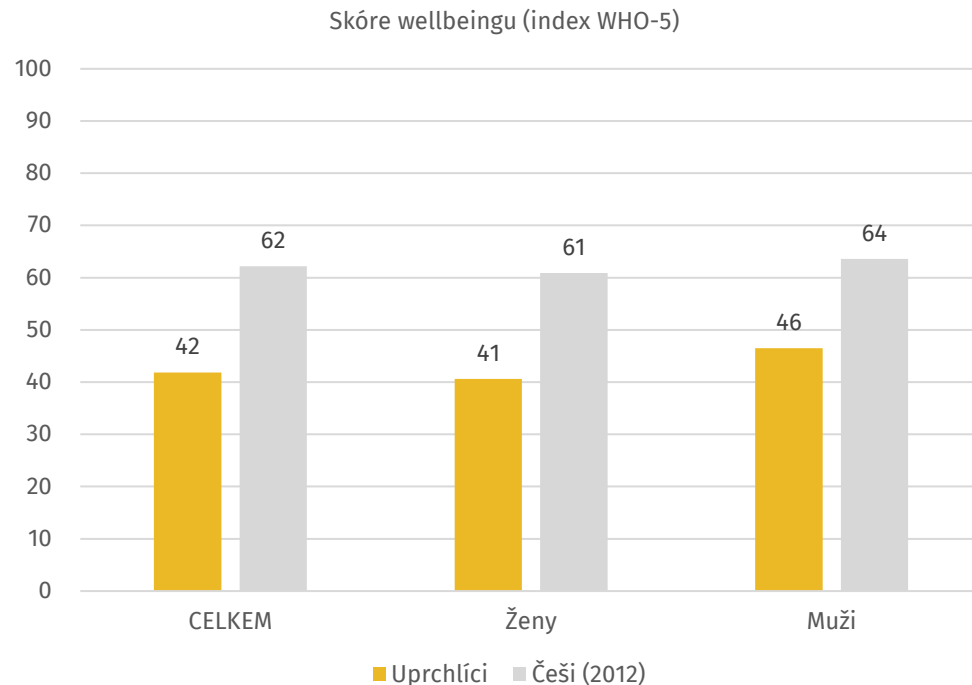
S vyšší pracovní aktivitou se redukuje finanční bariéra návštěvnosti kurzů, ale přibývá uprchlíků, kteří nemají čas, protože chodí do práce.

Častěji si nemohou kurzy dovolit uprchlíci žijící v Praze, kde jsou kurzy dražší (50 %), mimo Prahu je ale zase problém dostupnost kurzů (22 %).

Poznámka: N=880 (březen 2023), N=1064 (prosinec 2022), N=1112 (červen 2022); Lidé, kteří nenavštěvují kurz češtiny a nedeklarují, že se nepotřebují učit česky. Znění otázky: „Co Vám brání navštěvovat kurzy češtiny?“

Wellbeing: kvalita duševního zdraví

Duševní pohoda uprchlíků je ve srovnání s běžnou populací extrémně nízká

Pro duševní pohodu uprchlíků je významná práce

Skóre indexu wellbeingu vytvořeného organizací WHO se může pohybovat mezi 0 a 100 (nejlepší). **Průměrné skóre mezi uprchlíky je o 20 bodů nižší než v běžné české populaci.**

Nejvýrazněji souvisí s wellbeingem **pohlaví** – ženy mají v průměru o 5 procentních bodů (p. b.) **nižší** skóre. Uprchlíci pracující v ČR v řídicích pozicích (nejvyšší kategorie profesí) mají o 4 p. b. vyšší skóre než např. dělníci a o 7 p. b. (tedy výrazně) vyšší skóre než uprchlíci pracující pouze dálkově na Ukrajině a nezaměstnaní. Z hlediska typu domácností dosahují nejhoršího skóre lidé ve vícečlenných bezdětných domácnostech (průměr 39).

Průměrná skóre v různých evropských zemích se pohybují mezi **54** (Srbsko) a **70** (Dánsko). Jsou dobrým prediktorem například depresí. Na podzim roku 2022 jsme zjistili, že **středně těžkými symptomy deprese trpí 42 % dospělých ukrajinských uprchlíků.**

Index se počítá na základě zodpovězení pěti neinvazivních otázek o **duševním rozpoložení v posledních dvou týdnech** (možnosti: celou dobu / většinu doby / více než polovinu doby / méně než polovinu doby / občas / nikdy)

- Byl/a jsem veselý/á a v dobré náladě
- Byl/a jsem klidný/á a uvolněný/á,
- Byl/a jsem aktivní a plný/á elánu,
- Probouzel/a jsem se svěží a odpočínutý/á,
- Můj každodenní život byl naplněn věcmi, které mě zajímají.

Kontakt

Autoři

Martina Kavanová

martina.kavanova@paqresearch.cz

Daniel Prokop

daniel.prokop@paqresearch.cz

[/ www.paqresearch.cz](http://www.paqresearch.cz)

